

STUDIEGUIDE

TIL BOKEN

KRIGENE I DET GAMLE TESTAMENTET

ET FORSØK PÅ Å FORSTÅ

Olof Edsinger

LUNDE FORLAG

En studieguide fra Damaris Norge

KRIGENE I DET GAMLE TESTAMENTET ET FORSØK PÅ Å FORSTÅ

OLOF EDSINGER

“

Bibelen inneholder flere tekster om krigene og drap i Guds navn. Hvordan får man dette til å passe med bildet av en kjærlig og god Gud?

”

Målgruppe: Eldre tenåringer, studenter og voksne. Både for de med kristent livssyn og for andre.

Beskrivelse: Dette studieopplegget baserer seg på boken *Krigene i Det gamle testamentet* av Olof Edsinger, sammen med videoene på www.snakkomtro.no. Boken tar opp noen av de mest utfordrende temaene i Bibelen: Krig og vold i Guds navn. Står Bibelen for moralsk forkastelige verdier? Hva blir konsekvensene hvis vi i dag tar bibeltekster som handler om krig, vold og dom på alvor? Studieopplegget dekker det meste av innholdet boken.

Omfang: 8 samlinger, 16-21 timer

Metode:

Før dere samles: Les de angitte kapitlene.

Når dere samles: Les introteksten og de foreslåtte bibeltekstene, og se den tilhørende videoen. Ha deretter en samtale om hva dere har lest og hørt basert på de angitte spørsmål til samtale.

1. Krigene i Det gamle testamentet

– noen ulike tilnæringsmåter

Boken: side 11-16 **Bibeltekst:** Femte Mosebok 7,1-6

Få tekster i Bibelen oppleves som så vanskelige for en moderne bibelleser å ta til seg som dem som handler om krig og drap i Guds navn.

Det som utfordrer i disse tekstene er jo ikke bare at krig forekommer i Guds ord. Nei, det som framfor alt provoserer er at så mange av disse krigene blir presenterte som påfunn av Herren selv.

Gang på gang kan vi lese at israelittene dro i felt på Guds uttrykkelige befaling. I møte med disse bibeltekstene er det derfor mange ulike slags spørsmål som dukker opp: Kan det stemme at det var Gud som stod bak israelittenes krigføring?

Burde ikke Det gamle testamentets legitimering av drap bety at denne delen av Bibelen er moralsk forkastelig? Kan Bibelens skildringer av Israels krig gi legitimitet til lignende handlinger i dag? Er det overhodet mulig å forene de gudsbilder som presenteres i Det gamle og Det nye testamentet, og så videre.

I dette studiematerialet skal vi få mulighet til å diskutere så vel disse som andre spørsmål. Men aller først kan vi konstatere at det finnes veldig ulike måter å forholde seg til disse tekstene på. Den vanligste av dem alle er antakelig at vi ignorerer dem! Vi "løfter på hatten" (som Martin Luther uttrykte det) og går videre til noen mer lettfordøyelige deler av Guds ord.

Om vi tross alt leser disse tekstene er det vanlig at vi gjør det med et kritisk blikk. Vi stiller spørsmål ved det som står, eller om det i det hele tatt kan være Gud som taler til oss gjennom Bibelens mange krigsskildringer. Det er selvsagt fullt mulig å handle slik.

Men et faktum som vi må forholde oss til er at verken Jesus eller apostlene ser ut til å være enig i en slik kritikk. Tvert imot henviser de ofte og gjerne til Det gamle testamentet som Guds ord.

Kan det være slik at de så ting i disse tekstene som vi i dag ikke alltid oppfatter?

Se video:
<https://vimeo.com/216174874>

Spørsmål til samtale:

1. Hvilken relasjon har du selv til Bibelen? Til Det gamle testamentet?
2. Hva tenker du når du leser teksten fra Femte Mosebok? Hvilke spørsmål har du akkurat nå til Det gamle testamentets tekster om krig og drap?
3. I foredraget presenterer Edsinger fem vanlige tilnæringsmåter til Det gamle testamentet generelt og tekstene om krig og drap spesielt:
  - a. Å ignorere dem
  - b. Å forklare dem som allegorier
  - c. Å stille spørsmål ved det som står
  - d. Å tale om at det ikke bare er én, men flere guder som står bak
  - e. Å avfeie hele Det gamle testamentet som barbarisk og grusomtHvilken av disse holdningene kjenner du deg mest igjen i?
Hvilke har du møtt i samtaler med andre mennesker – i eller utenfor kirken?
4. Den britiske ateisten Richard Dawkins skriver i sin bok Gud – en vrangforestilling at "Gud i Det gamle testamentet kan sies å være den mest frastøtende skikkelsen i all skjønnlitteratur: sjalu og stolt av det, en smålig, urettferdig, uforsonlig kontrollfreak, en hevngjerrig, blodtørstig etnisk renser, en kvinnehatende, homofobisk, rasistisk, barne-mordersk, folkemordersk, pestbringende, stormannsgal, sado-masochistisk, ustabil ondsinnet og brutal bølle."
Hvordan ville du selv, og med den kunnskap du har i dag, møte denne påstanden?
5. Hva håper du å få ut av denne studiegruppen?

2. Gud som kriger

Boken: side 19-34 Bibeltekst: Jesaja 42,13 + Efeserbrevet 6,12-18

Det er ingen tvil om at det finnes forskjeller mellom Det gamle og Det nye testamentet. Men det som gjør at alle Bibelens bøker er blitt samlet i samme skriftsamling har til slutt å gjøre med deres hovedperson: Det er samme Gud som både taler og som handler i hele Guds ord.

Eller som det også kan sies: Det faktum at Guds måte å forholde seg til oss mennesker på har vært ulike gjennom ulike deler av historien behøver ikke tolkes som at også Gud skulle ha endret seg. Også som kristne kan vi derfor ha full tiltro til Det gamle testamentets beskrivelser av Gud som Skaperen (1 Mos 1-2), som Frelseren (2 Mos 20,2), som Legen (2 Mos 15,26) og så videre.

Denne holdningen har vært selvsagt gjennom hele kirkens historie. Men den settes likevel på prøve når vi kommer til tekstene som har med krig og drap å gjøre. Mange opplever rett og slett kontrasten mellom disse tekstene og Det nye testamentets budskap som så sterk at de stiller spørsmål ved at det virkelig er samme Gud som taler og som handler også her.

Faktum er likevel at også beskrivelsen av Gud som kriger går igjen både i Det gamle og i Det nye testamentet. Først og fremst kan vi konstatere at et av Bibelens vanligste navn på Gud – Herren Sebaot – betyr nettopp "Hærskarenes Gud". Med dette menes både de himmelske og de jordiske hærene. Minst like viktig er dog at Gud både i Det gamle og Det nye testamentet handler som en kriger.

Når det gjelder Jesus og den kristne kirken er striden rett nok rettet mot de åndelige fiendene – altså mot syndens, dødens og djevelens makt – men temaet er likevel både gjennomgående og tydelig.

Løftet om at "Herren skal stride for dere" (2 Mos 14,13) går igjen både i Det gamle og Det nye testamentet.

Se video:
<https://vimeo.com/216177447>

Spørsmål til samtale:

1. Hva er din spontane reaksjon på Bibelens beskrivelser av Gud som kriger - positiv eller negativ? Hvorfor?
2. Pleier du å tenke på ditt liv som Jesu disippel som en kamp? Hvorfor/hvorfor ikke?
3. Fikk du ny innsikt da du leste Edsingers gjennomgang av Israels og kirkens "defining moment"?
4. Edsinger tar opp tre tema i Det nye testamentet som knyter an til hva Det gamle testamentets sier om krig og om Gud og hans folk som krigere:
  - Guds rike
  - Konflikten med de onde åndene
  - Håpet om Jesus gjennomstHvilke refleksjoner gjør du deg rundt dette?
5. På hvilken måte påvirker denne undervisningen ditt syn på krigen i Det gamle testamentet?

3. Krigens lover

Boken: side 35-47 **Bibeltekst:** Femte Mosebok 20,1-18; 21,10-14; 23,9-10

Store deler av Israels sosiale og politiske liv var regulert gjennom Guds lov, kalt «tora» på hebraisk.

Som en del av denne helheten inngikk også flere lover som satte rammene for gudsfolkets krigføring. Når vi leser disse lover i dag er det flere ting som blir tydelige.

En av disse er at Gud på en konkret måte er involvert i det som skjer på slagmarken.

“For det er Herren deres Gud som går med dere, han vil kjempe for dere mot fiendene og gi dere seier”, sier Moses (5 Mos 20,4).

En annen er at mange av disse lovene preges av en tid og en kultur som i mange tilfeller kjennes avleggs for en moderne bibelleser.

Det er også klart at Det gamle testamentet skiller mellom krig “generelt” og krigene som skulle utkjempes mot det kanaaneiske folket.

Det var disse siste som inneholdt den fryktede forkastelsesdommen, som innebar at menn, kvinner og barn skulle drepes uten å skille mellom dem. I denne samlingen skal vi forsøke å greie ut hva Bibelen faktisk sier – og hva den ikke sier – i spørsmålet om krigens lover i det gamle Israel.

Se video:
<https://vimeo.com/216177661>

Spørsmål til samtale:

1. Hvilke tanker og spørsmål vekkes hos deg når du leser krigslovene i Femte Mosebok 20? I hvilken utstrekning synes du at Edsingers undervisning i boken og i foredraget besvarer disse spørsmålene?
2. Hadde det vært bedre eller verre om Gud ikke hadde vært innblandet og/eller ikke hadde gitt noen instruksjoner for israelittenes krigføring? Hvorfor/hvorfor ikke?
3. Hvordan skal vi som kristne håndtere den kontrasten som iblant kan oppstå mellom Det gamle og Det nye testamentets etiske undervisning?
Paul Copan skriver i artikkelen "Is Yahweh a Moral Monster? The New Atheists and Old testament Ethics":
"Fordi Israel er en del av Det nære østens harde, moralsk problematiske sosiale miljø, er Det gamle testamentets lover moralsk sett underlegne Skaperens ideal fra 1 Mos 1-2, selv om de tilbyr dramatiske, gradvise forbedringer i forhold til sin samtid. Moseloven tar sikte på å regulere og begrense strukturer som blir tolerert (krig, polygami, patriarkat, slaveri) og tillater ulike sosiale strukturer på grunn av menneskehjertets hardhet. Selv om den ikke fullt ut uttrykker det guddommelige idealet, peker Moseloven ofte i retning mot det".
4. Var du klar over at majoriteten av krigene i Det gamle testamentet kan beskrives som forsvarskriger? Får dette konsekvenser for din måte å lese Bibelens historiske bøker på?
5. I boken vier Edsinger en hel del plass til spørsmålet om hvorvidt Bibelens forfattere bruker «hyperbol», - altså retorisk motiverte overdrivelser - når de snakker om Israels utrydningskrig. Oppfatter du hans argumentasjon som troverdig? Hvilke konsekvenser får i så fall dette perspektivet for ditt eget syn på for eksempel Josvas bok?

4. Utryddelseskrigen – fire bibelske begrunnelser

Boken: side 48-58 **Bibeltekst:** Første Mosebok 12,1-7; 15,13-16

Før vi diskuterer for mye rundt hva som virker rimelig eller ikke i spørsmålet om krig i Det gamle testamentet, må vi gi Bibelen en mulighet til å forklare seg selv.

Risikoen er jo ellers at vi slår inn åpne dører, slik at vi stiller spørsmål ved ting som Det gamle testamentet selv aldri har hevdet.

Det fantes som vi har sett altså to helt ulike typer krig i Israel. Den vanligste av disse var de "vanlige" eller "politiske" krigene som Israel måtte kjempe i gjennom store deler av sin eksistens som teokrati, og som i hovedsak måtte betegnes som forsvarskriger.

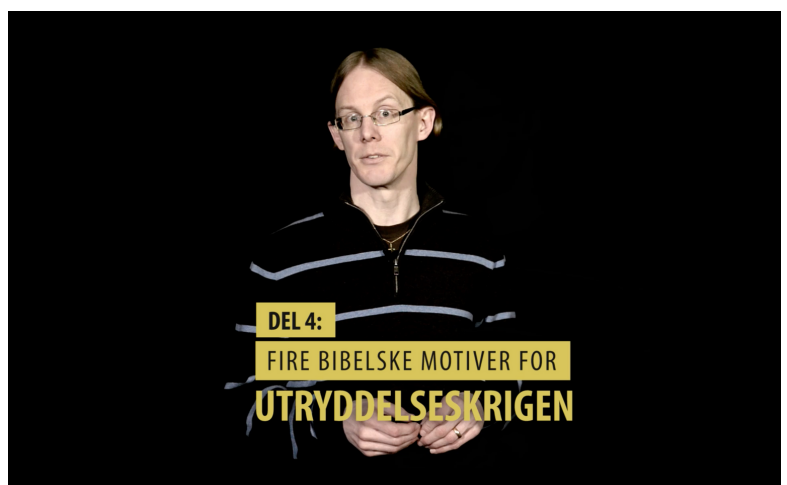
Den andre var den såkalte "utryddelseskrig" som israelittene drev mot det folk som fra før var bosatt i Kanaan.

Ettersom det er den siste av disse typene krig som vanligvis vekker flest spørsmål, skal vi i denne samlingen fokusere på Israels utryddelseskriger.

Hvilke motiv gis egentlig til disse mellom Bibelens egne permer?

Og kan dette påvirke vår måte å omtale disse krigene på nå i etterkant?

Se video:
<https://vimeo.com/216177738>

Spørsmål til samtale:

1. I begynnelsen av Edsingers foredrag nevnte han tre spesielle omstendigheter som han mente påvirket vår måte å omtale Israels utryddelseskrig på:

- Bibelen lager ikke et poeng av kanaaneernes kultur eller etnisitet, men derimot av deres religion.
  - Kanaans land hadde tidligere blitt gitt til israelittene, da av Herren selv.
  - Det vanligste synes å ha vært at de kanaaneiske folkeslagene ble fordrevet mer enn utryddet.
- Hva tenker du selv om disse påstandene? Påvirker de din måte å se på Israels utryddelseskrig på?

2. I Første Mosebok 15,16 sier Gud at amorittenes (som ofte sees som et synonym til kanaaneerne) "syndeskyld har enda ikke nådd sitt mål". Fra dette tidspunktet gikk det sannsynligvis nesten 600 år innen israelittene toget inn i Kanaan. Mot denne bakgrunn: kan man virkelig hevde at Gud var for rask til å dømme kanaaneerne?

3. Edsinger nevner fire bibelske begrunnelser for Israels utryddingskrig:

- Forberede plass for israelittene
- Straffe det onde
- Beseire avgudene
- Gi en mulighet for en moralsk ny begynnelse

Taler noen av disse argumentene spesielt sterkt til deg? Er det noen du synes veier tyngre enn de andre?

4. To tekster som beskriver hvilke synder kanaaneerne hadde gjort seg skyldige i er Tredje Mosebok 18 og Femte Mosebok 18,9-14. Hvilke refleksjoner gjør du når du leser disse tekstene?

I lyset av det som står: hvordan tror du at Gud i dag ser på vår egen, nordiske kultur? "Hvordan kan Gud la så mange uskyldige mennesker dø?" Med bakgrunn i det du nå har lest og lyttet til - hvordan ville du svart på dette spørsmålet?

5. Hellig krig?

Boken: side 59-74 Bibeltekst: Josva 5,13-15

Et av de vanligste uttrykkene når man skal snakke om Det gamle testamentets kriger er at disse var "hellige".

Dette er også et vanlig begrep i islam, der man snakker om jihad nettopp som en form for "hellig krig".

Faktisk er det slik at uttrykket "hellig krig" ikke forekommer verken i Det gamle testamentet eller i Det nye testamentet.

I stedet anvender forfatterne seg av uttrykket "Guds krig". Et sted står det til og med at det fantes en historiekronike i Israel (dessverre forsvunnet for lenge siden) med tittelen "Boken om Herrens kriger" (4 Mos 21,14).

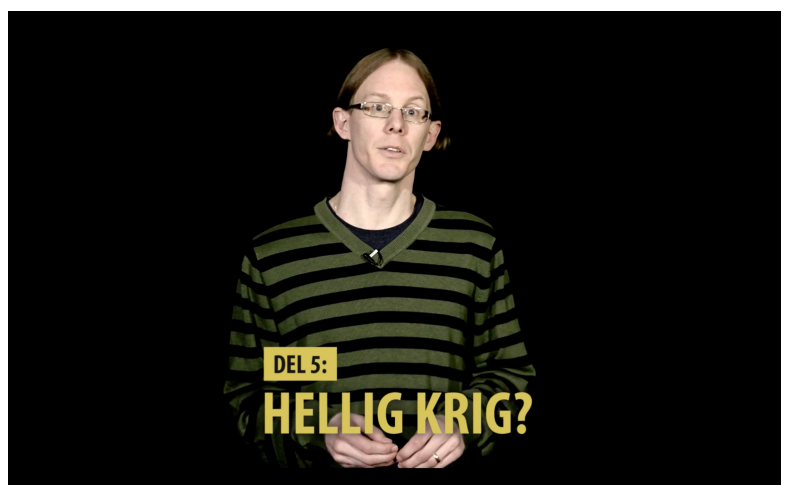
Dette har flere følger for vår måte å tenke rundt Det gamle testamentets krig - både de "vanlige" krigene og utryddelseskrigen.

En av de viktigste er at disse krigene verken kunne startes eller vinnes utelukkende på israelittenes initiativ. I stedet var man fullstendig avhengig av Guds ledelse og kraft for å kunne være sikker på krigens utgang.

Med all sannsynlighet er det et poeng at Bibelen aldri anvender uttrykket "hellig krig". Ikke engang da krigen var initiert av Gud var de nemlig helt og fullt uproblematiske.

Å drepe et annet menneske innebærer alltid en form for ødeleggelse av Guds gode skapelse. Dette er ikke noe som Det gamle testamentets forfattere tar lett på - selv om de gjentatte ganger peker på at krig kan være det minst dårlige alternativet.

Se video:
<https://vimeo.com/216827143>

Spørsmål til samtale:

1. Har du hørt noen snakke om Det gamle testamentets kriger som "hellige"? Hvordan reagerer du på at Edsinger tar avstand fra dette uttrykket?

2. Edsinger forklarer det bibelske uttrykket "Guds krig" ut fra tre overskrifter:

- Israels krig kan ikke gis en rett tolkning så lenge de bare sees på som et menneskelig påfunn.
- Krigens utgang ble ikke først og fremst avgjort av israelittenes militære ferdigheter, men av Guds villighet til å stride for dem.
- Denne viljen fra Guds side hang sammen med at Gud var klar til å stride for Israel dersom og bare dersom de dro i felt som en lydighetshandling for hans uttalte vilje.

Hvilke av disse punktene er sterkest for deg? Hvorfor?

3. Teksten i Josva 5 plasseres like før skildringen av Israels første utryddelseskrig mot kanaaneerne. Den kan altså leses som er form for bro mellom den 40-årige ørkenvandringen og inntakelsen av løfteslandet.

Hva har den å si om krigene Israel nå stod klare til å utkjempe?

På hvilken måte uttrykker den budskapet om Guds upartiskhet?

Hva tror du rørte seg i Josvas hode da han falt ned på sitt ansikt foran hærføreren for Herrens hær?

4. Et ofte oversett faktum er et Bibelen også taler om hedningefolkenes erobringer av Israels Nord- og Sydrike som "Guds krig" (se for eksempel Jesaja 42,24-25 og Jeremia 21,4-7).

Hvordan påvirker dette ditt eget syn på krigene i Det gamle testamentet?

6. Det gamle testamentet, korstogene og jihad – hva er forskjellen?

Boken: side 86-99 **Bibeltekst/andre tekster:** Andre Mosebok 23,20-23 + Efeserbrevet 6,12 og Koranen 9,5

Når vi snakker om krigen i Det gamle testamentet, pleier det bare være et tidsspørsmål før to andre samtaleemner kommer opp, nemlig korstogene og jihad.

På sett og vis er dette naturlig, for hver og en av disse fenomenene kan beskrives som "krig i Guds navn". Men samtidig skal vi ikke være for raske med å sette likhetstegn mellom jødedommens, kristendommens og islams krigshistorie.

Det finnes nemlig betydelige forskjeller mellom disse tre. Senere tiders forskning har også vist at de er langt mindre avhengige av hverandre enn man i mange tilfeller har tatt for gitt.

En av de viktigste forskjellene er den som handler om krigens misjonerende rolle. Når en moderne islamist drar ut i "hellig krig", er det normale at han stiller sine fiender overfor et valg: enten omvende seg til islam eller betale beskyttelsesskatt, «jizya» – eller bli drept.

Men verken i det gamle Israel eller under de opprinnelige korstogene var dette et naturlig innslag.

Faktum er at forskjellene er store også mellom krigene i Det gamle testamentet og korstogene. Fremfor alt er det en stor forskjell mellom den pakt som Gud inngikk med israellittene og den pakt som han har inngått gjennom Jesu død og oppstandelse.

Dermed finnes det ingen grunn til å tro at vi i dag er kalt til å bedrive krig i Guds navn – ikke en gang om vi velger å ta Det gamle testamentets tekster om krig og drap i forsvar.

Se video:
<https://vimeo.com/216827329>

Spørsmål til samtale:

1. Les de tre foreslåtte tekstene.

Hvilke særtrekk ved jødedommens, kristendommens og islams syn på (religions)krig setter de fingeren på?

Om man ikke har Koranen tilgjengelig, kommer sura 9,5 her: "Men når de fredlyste måneder er til ende, så drep avgudsdyrkerne hvor dere finner dem, pågrip dem, beleir dem, legg bakhold for dem overalt! Men hvis de omvender seg, forretter bønnen og betaler det rituelle bidrag, så la dem dra sin vei. Gud er tilgivende, nåderik."

2. I hvilken utstrekning tror du at religion har vært årsaken til krig og drap gjennom historien?

Hvilke religioner tror du har vært verst når det gjelder dette?

3. Hvilke forskjeller mellom krigene i Det gamle testamentet og korstogene synes du er mest interessante?

4. Hvilke forskjeller mellom krigene i Det gamle testamentet og jihad synes du er mest interessante?

5. I boken gir Edsinger en litt annerledes beskrivelse av hendelsesforløpet rundt korstogene enn den som ofte pleier å formidles via mediene. Hvordan utfordrer denne beskrivelsen ditt eget bilde av denne historiske hendelsen?

7. Fredens og kjærlighetens religion?

Boken: side 99-104, 107-131

Bibeltekst: Første Krønikebok 22,7-9 + Matteus 10 34,39

Når Jesus underviser sine disipler gir ham dem et tydelig kall til å være fredens og ikke-voldens budbærer.

“Salige er dem som skaper fred, for dem skal kalles Guds barn”, sier han i Bergprekenen (Matt 5,9).

Og: “Sett deg ikke til motverge mot den som gjør ondt mot dere. Om noen slår deg på høyre kinn, så vend også det andre til” (Matt 5,39).

Også ellers er Det nye testamentet gjennomsyret av talen om Herren som kjærlig og barmhjertig. “Gud er kjærlighet”, skriver Johannes. “Den som blir i kjærligheten, blir i Gud og Gud i ham” (1 Joh 4,16).

Er det ikke umulig å kombinere disse tekstene med dem vi tidligere har lest om israelittenes krig og drap i Guds navn?

Det er ingen hemmelighet at disse spørsmålene har fulgt den kristne kirken gjennom lang tid. Allerede på 100-tallet fantes det personer som foreslo at man skulle kvitte seg med Det gamle testamentet, med argumentet at den Gud som taler i disse bøkene må være en annen enn den som taler gjennom Jesus fra Nasaret.

Denne læren, som blant annet en mann ved navn Markion representerte, ble dog raskt avskrevet som heretisk. Det fantes gode grunner til det.

I dette avsnittet undersøker vi noen av disse.

Se video:
<https://vimeo.com/216828676>

Spørsmål til samtale:

1. Hva er ditt eget bilde av forskjellen mellom Det gamle og Det nye testamentet? Hvordan har du fått dette bildet? Kjenner du deg igjen i klisjéen at "Det gamle testamentet handler om dom og straff, Det nye testamentet om nåde og kjærlighet"?
2. Edsinger snakker om de ulike spillereglene som gjelder i Sinaipakten i forhold til Jesuspakten (jfr også side 89-93 i boken). Er du enig med ham? Hvordan påvirker dette ditt syn på krigene i Det gamle testamentet?
3. Hvilken teologisk tradisjon er du selv mest påvirket av, den lutherske eller den anabaptistiske? Hvordan tror du dette påvirker din måte å nærme deg spørsmålene om krig og drap i Bibelen på?
4. Les bibeltekstene fra Første Krønikebok og Matteusevangeliet. Hvilke refleksjoner gjør du deg ut fra disse?
5. I boken snakker Edsinger om viktigheten av den ytterste dommen for å kunne forstå Det nye testamentets undervisning om å ikke ta hevnen i egne hender (se spesielt side 112-114). Pleier du selv å tenke slik? Hvorfor/hvorfor ikke?
6. Hvordan reagerer du på Edsingers undervisning i kapittelet "Hvor tok nåden veien?" Hva er provoserende, og hva opplever du selv som befriende?

8. Lammet og løven

Boken: side 132-142 **Bibeltekst:** Åpenbaringen 19,11-21

Gjennom hele Bibelen presenteres Gud som et paradoks. Gud "bor i det høye og hellige", skriver Jesaja, men også "hos den som er knust og nedbøyd i ånden" (Jes 57,15).

Eller med gudskvinnen Hannas ord: "Herren tar liv og gir liv, han sender ned til dødsriket, og han fører opp igjen. Herren gjør fattig, og han gjør rik, han fornedrer, og han opphøyer" (1 Sam 2,6-7).

Samme budskap går igjen i Det nye testamentets tale om Jesus. «Guds sønn», skriver Paulus, «er både Herre og tjener» (se Fil 2,6-7). Han er både rik og fattig (se 2 Kor 8,9). Han er både lam og løve (se Åp 5,5-6).

Dette har sikkert vært utfordrende gjennom alle tider. Men sjelden har det vært så ufordøyelig som i vår tid og kultur.

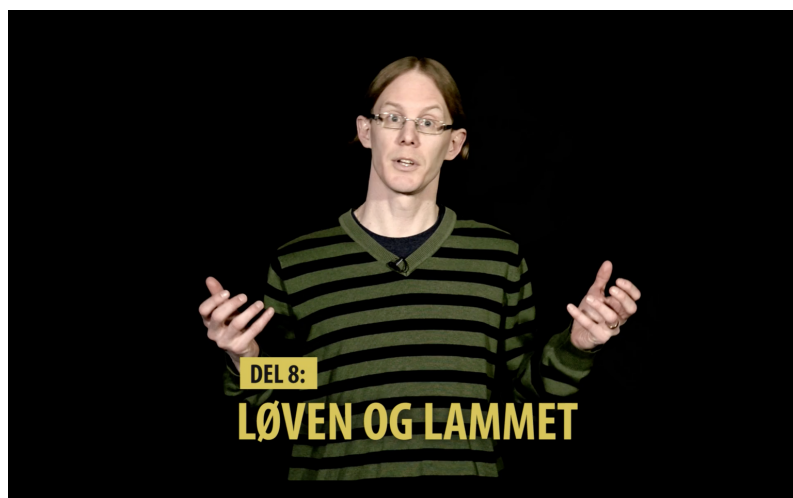
I dag vil vi jo så gjerne gjøre Gud mer strømlinjeformet. Vi vil pusse bort alle "unødige" hjørner. Vi snakker ofte og gjerne om de sider hos Gud som vi synes er sympatiske og bekreftende, men betydelig mindre om det som utfordrer og provoserer.

Mot denne bakgrunn er det ikke rart at det ikke står høyt i kurs å tale om Gud som kriger i dagens vestlige kirke. Faktum er at til og med tilnavn som Herre og Konge blir stadig mer omstridt.

Men spørsmålet er om vi ikke gjør en feil dersom vi hekter oss på denne trenden. Kanskje er det tvert i mot slik at vi behøver paradoksene?

Og at Det gamle testamentets tekster om Gud som kriger skal sees på som en hjelp til å ikke gjøre Gud alt for håndterbar?

Se video:
<https://vimeo.com/216828734>

Spørsmål til samtale:

1. Hvordan forholder du deg til "paradoksenes Gud"? Er det et positivt eller et negativt begrep?
2. Kjenner du igjen forandringen i forkynnelsen som anskueliggjøres av Kajsa Ahlstrands punkt på side 136? Hvilke problemer ser du i så fall med dette? Finnes det noen fordeler?
3. Behøver dagens kirke en seiersherre? Hvorfor/hvorfor ikke?
4. Les teksten fra Åpenbaringen. Hvilke tanker og følelser vekkes hos deg når du leser beskrivelsen Johannes gir av Jesus? Hvilke likheter og forskjeller ser du mellom Åpenbaringen og Det gamle testamentets tekster om krig og drap?
5. Hva tar du med deg fra samtalen i denne studiegruppen? Hva har blitt lettere? Hva har blitt vanskeligere?

